

TAITEEN JA KULTTUURIN TOIMIJAT, TOIMINTA JA MERKITYS TAPAUKSOIKTEINA HYVINKÄÄ, LOHJA JA PORVOO

PASI SAUKKONEN | OUTI SIVONEN

Kunnat ovat merkittävässä roolissa kulttuuripalvelujen järjestäjänä ja tuottajana, mutta kokonaiskuva kuntien kulttuuritoiminnasta on monien tekijöiden summa. Kuntien ohella yrityksillä, kolmannella sektorilla ja kotitalouksilla on osansa kulttuuritoimijoina. Uudessa selvityksessä pyrittiin saamaan **aiempaa tarkempaa tietoa kuntien kulttuuritoiminnasta** sisällyttämällä tarkasteluun kunnan koko kulttuuritoiminta rahoituslähteestä riippumatta. Menetelmää pilotoitiin Lohjalla, Porvoossa ja Hyvinkäällä. Selvitys jakautuu vertailevaan kuvaukseen ja tapausanalyysiin.

Vertailevassa kuvauksessa selvitettiin Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kaupungeista kulttuurin päätöksenteon, palvelutuotannon ja muun toiminnan rakenteet, kulttuuritoiminnan taloudelliset perustiedot ja kulttuuripoliittisesti olennaiset strategiat ja ohjelmat. **Tapausanalyysissä** tuotettiin kuvaus Lohjan kaupungin taide- ja kulttuurielämän rakenteista, taloudellisista edellytyksistä, keskeisistä tuotoksista sekä paikallisista ja alueellisista vaikutuksista.

Menetelmää kehitettiin yhteistyössä Uudenmaan liiton ja uusmaalaisen kuntien kanssa. Uudenmaan liitto myönsi hankkeelle maakunnan kehittämisrahaa.

Siis taide on kustannustehokas tapa luoda sitä tunnetta, että meillä on hyvä kaupunki, ja tässä elämässä on jotain hyvää kuitenkin.

HAASTATTELUKESKUSTELU

EHDOTUKSIA KUNTIEN KULTTUURITOIMINNAN TIEDONKERUUN JA TILASTOINNIN KEHITTÄMISEKSI

● Toimijoiden listaus kannattaa

Listaukset nostavat esiin kulttuuritoiminnan painopisteitä sekä toiminnan erilaisia järjestäytymismuotoja ja kulttuuripalvelujen erilaisia tuottamistapoja. Lisäksi ne tarjoavat mahdollisuuksia taide- ja kulttuurielämän kehityksen analysointiin ja kuntien väliseen vertailuun.

● Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset esiin

Tarkempaa analyysiä ja kuntien välistä vertailua varten kunnat voivat esimerkiksi kolmen vuoden välein kerätä tietoja kulttuuritoiminnan menoista ja tuloista hyödyntämällä selvityksessä käytettyä tiedonkeruulomaketta. Tiedonkeruulomakkeeseen voi sisällyttää myös kulttuuripoliittikan tai kulttuurin kehityksen ajankohtaisia kysymyksiä.

● Taiteen ja kulttuurin rahoitus näkyväksi

Eriyksen tärkeätä on pystyä seuraamaan kulttuuritoimijoiden rahoituksen kehitystä suomalaisessa monikanavaisessa mallissa, jossa taloudellisia voimavaroja toimintaan voidaan saada sekä valtiolta että kunnilta ja monilta yksityisiltä tahoilta kuten säätiöiltä. Myös vapaaehtoistyön roolia ja merkitystä sekä kehitystä olisi hyvä pystyä seuraamaan nykyistä paremmin.

● Tuumasta toimeen

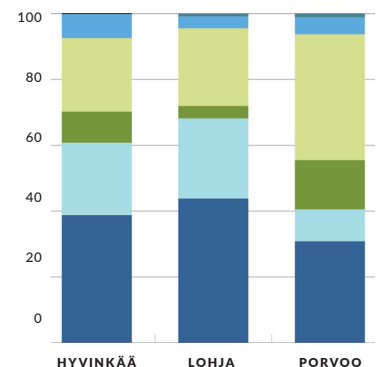
Uudenmaan kunnille voi myös suositella niitä kulttuuritoiminnan seurannan ja arvioinnin välineitä, joita on esitelty yhteistyössä Suomen Kuntaliiton ja kuntien kanssa laaditussa Tuumasta toimeen -raportissa (Ruu-suvirta, Saukkonen & Karttunen 2013). Kyseisessä

hankkeessa laadittiin mittareita ja tunnuslukuja kuntien seurantajärjestelmien kehittämistyötä varten viidelle toiminnan alueelle: kulttuuritilat, kulttuuriavustukset, kulttuuritapahtumat, lasten ja nuorten kulttuuritoiminta sekä taiteen ja kulttuurin soveltava käyttö.

● Lisää keskustelua vaikuttavuudesta

Taiteella ja kulttuurilla on yhteiskunnallista merkitystä ja vaikuttavuutta, mutta sitä on vaikea saada dokumentoiduksi. On tärkeää pyrkiä kehittämään edelleen vaikuttavuuden objektiivisia mittareita, mutta myös subjektiivisia arvioiteja voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän. Kysely- ja haastattelumenetelmiä käyttämällä näitä käsityksiä ja näkemyksiä voidaan saada esille. Tiedonkeruu on hyvä kohdistaa myös sellaisille tahoille, jotka eivät itse ole kulttuuritoimijoita tai kulttuuripalvelujen aktiivisia käyttäjiä.

Kulttuuritoiminnan osa-alueiden osuudet kuntien tilinpäätösten perusteella, %

KOLME PROFILIA

Lohja

edustaa selvimmin toimintamallia, joka nojaa suurelta osin kunnan ylläpitämiin taide- ja kulttuurilaitoksiin. Institutionalisoituneisuus, kunnallisuus ja toimintojen sijoittuminen kuntakeskuksen lisäksi myös eri puolille Lohjan kaupungin aluetta kuvaavat lohjalaista kulttuuritoimintaa. Etenkin musiikkitoiminnalla on Lohjalla vahva pohja.

Porvoossa

laitosmuotoisen kulttuuritoiminnan rooli on verrattain vähäinen; sen sijaan kaupunki nojaa etenkin musiikkipalveluissa vahvasti vierailutoimintaan. Suuri osa porvoalaisista kulttuuritoimijoista on yksityisiä, joista monia kunta avustaa. Kaupunki on kuitenkin merkittävä taiteen perusopetuksen seudullinen tarjoaja. Porvoon tapauksessa korostuvat myös paikkakunnalla asuvien ammattitaiteilijoiden suuri määrä sekä kunnan kaksikielisyys.

Hyvinkään

kulttuuriprofilii sijoittuu ikään kuin näiden kahden kaupungin välimaastoon. Hyvinkääläinen kulttuuritoiminta on institutionalisoitunutta, mutta vahvan kunnallisuuden sijaan siinä korostuu kulttuuritoimijoiden avustaminen. Toiminta-alueista korostuvat kuvataide sekä taide- ja kulttuurihistoriallinen museotoiminta.

SELVITYKSESSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT

- Taide- ja kulttuuritoimijoista hankittiin tietoja kuntien edustajille lähetettyjen **listauskyselyjen** avulla.
- Tietoja kuntien itse tuottamasta sekä rahoittamalla järjestämästä kulttuuritoiminnasta hankittiin myös suurimpien kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannusten **tiedonkeruu-hankkeessa hyödynnetyn kyselyn** avulla.
- Lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetettiin **kysely**, jossa tiedusteltiin taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitusta ja muuta resursointia, toiminnan organisointia ja toteutusta sekä käsityksiä Lohjan kulttuurielämästä.
- Etenkin viimeksi mainittua asiaa selvitettiin myös lohjalaisten kulttuuri-toimijoiden **yksilö- ja ryhmähaastatteluilla**.
- Pilottihanke osoitti, että tämän tyyppinen tarkastelu- ja tietojenkeruutapa on hedelmällinen ja että sitä kannattaa kehittää edelleen.

Perustietoja Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kunnista vuodelta 2014.

	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Asukasluku	46 366	47 624	49 728
Pinta-ala km ²	323	939	655
0–14-vuotiaiden osuus väestöstä, %	16,4	17,7	17,7
15–64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	64,6	62,3	63,8
Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	19,1	20,0	18,4
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, %	29,4	26,1	31,1
Työttömyysaste, %	10,9	11,7	11,6
Ruotsinkielisten osuus väestöstä, %	0,8	3,5	30,1
Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä, %	3,3	2,9	4,1
Asuntokuntien lukumäärä	22 123	21 760	22 579
Kesämökkien lukumäärä	417	8 408	3 697
Yritystoimipaikkojen lukumäärä	2 760	3 376	3 378

Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset vuonna 2014, 1000 €

	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Nettokäyttökustannukset yhteensä	5 384	7 717	8 253
Euroa / asukas	116	162	166

Kustannustiedot perustuvat kuntien vuoden 2014 tilinpäätöksiin. Kustannusten eroja selittävät kaupunkien erilaiset palvelutuotantomallit. Kunnallisen kulttuuritoiminnan tapauksessa kunnan tilinpäätöksessä näkyvät luvut sisältävät käyttötalouden kaikki kustannukset ja tuotot, myös kunnalle myönnetty laskennalliset valtionosuudet. Valtionosuuksia sisältyi tilinpäätöksiin Hyvinkäällä noin 1,2 miljoonaa, Lohjalla noin 2,5 miljoonaa ja Porvoossa noin 2,9 miljoonaa euroa. Sen sijaan jos kunta avustaa yksityistä toimijaa, kunnan tilinpäätöksessä näkyy ainoastaan kunnan jakama avustus kyseiselle toimijalle.

LISÄTIETOA / LINKKEJÄ

- Julkaisu *Taiteen ja kulttuurin toimijat, toiminta ja merkitys* Cuporen verkkosivuilla: http://www.cupore.fi/verkkojulkaisut_40.php
- Kuntien kulttuuritoimintaa käsitteleviä tutkimuksia ja selvityksiä Cuporen verkkosivuilla: <http://www.cupore.fi/kuntienkulttuuritoiminta.php>

ONNISTUMISET JA HYVÄT KÄYTÄNNÖT: LOHJA

- Kolmas sektori ja vapaa kenttä ovat aktiivisia – innostus tekemiseen näkyy. Kentän aktiivisuus lähtee paikallisten innostuksesta.
- Lohjan kesä on toimiva konsepti. Ohjelma on monipuolista ja se tavoittaa myös kuntaliitoksissa laajentuneen Lohjan syrjäalueet ja kylät.
- Cafe Lauri on paikallisena aktiivina esimerkkinä siitä, kuinka pieni yksityinen toimija voi muokata kaupungin ilmapiiriä. Laurin alulle panema kahviloiden kulttuuritoiminta aktivoi lohjalaista taidekenttää ja tarjoaa matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia kuntalaisille.
- Orkesterin merkitys oli kiistaton Lohjan kulttuuri-elämälle. Orkesteri tarjoaa monipuolista kulttuuriohjelmia kuntalaisille. Toisaalta orkesterilla on merkittävä rooli kaupungin positiivisen kulttuuri-imagon luomisessa. Orkesterista tunnettiin myös vahvaa paikallisympeyttä.
- Orkesterin kirjastobussikiertueen ja muun kyläkiertävän kulttuuritoiminnan tarkoitus on tavoittaa lohjalaisia eri puolilla kuntaa. Kiertuebussitoiminta nähtiin esimerkkinä onnistuneesta jalkautumisesta ja saavutettavuuden paranemisesta.
- Taidekasvatus sekä taiteen ja kulttuurin harrastamahdollisuudet ovat Lohjalla hyvällä pohjalla. Ammattimaisuus taidekasvatuksessa näkyy.
- Lohjan matkailun toiminta on näkyvää ja tehokasta. Lohjan matkailun toiminnasta haluttiin ottaa oppia myös kulttuuripuolella.

Se [kulttuuritarjonta] tuo tänne asukkaita, ja se tekee sen, että nuoret eivät häivy, ja se tuo sen hengen ja sen vipinän.

HAASTATTELUSITAATTI

KRITIIKKIÄ, KYSYMYKSIÄ JA EHDOTUKSIA: LOHJA

- Tekemiselle tarvitaan tiloja. Tarjolla olevat tilat ovat liian kalliita tai muuten tarkoitukseen huonosti sopivia.
- Harrastamisen vastapainoksi tarvitaan ammattimaista taide-elämää, ja se tarvitsee myös tukea.
- Tapahtumakentän laaja tukeminen nähtiin tärkeänä. Kentällä ei haluta jäädä vain yhden tai kahden kulttuuritapahtuman varaan, kun osamista olisi monella alalla.
- Suunnitteluun ja päätöksentekoon kaivattiin tasapuolisuutta ja aitoa keskustelua eri sektoreiden välillä.
- Kysymys lohjalaisten nuorten aikuisten kulttuuritoiminnasta herätti haastatteluissa keskustelua. Haastateltavat eivät osanneet kertoa, missä ja miten lohjalaiset 20–30-vuotiaat viettävät aikaansa.